

POLITIET

Jmt. Mdt.

- 6 OKT. 2008

POLITI

Justitsministeriet
Dyrevelfærdskontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K

3. oktober 2008
J.nr.: 2008-9021-96 / KNS 28
Sagsbehandler: KNS

**FÆRDELS- OG BERED-
SKABSAFDELINGEN**

Sekretariatet
Ellebjergvej 52
2450 København SV

Telefon: 3314 8888
Direkte: 4515 3104
Telefax: 4515 0166

E-mail: rpchi@politi.dk
Web: www.politi.dk

Justitsministeriet har i brev af 29. august 2008 (sagsnr. 2008-5415-0117) anmodet Rigspolitiet om en udtalelse om de kontrolmæssige erfaringer med § 7 i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1729 af 21. december 2006 om beskyttelse af dyr under transport (transportbekendtgørelsen).

I den anledning kan Rigspolitiet oplyse følgende:

Politiet foretager kontrol af landevejstransport af udsættersøer i forbindelse med målrettede og spontane kontroller.

I kontrolmæssig sammenhæng kan navnlig internationale landevejstransporter, som foregår via godkendte samlesteder, give anledning til problemer.

Det fremgår af definitionen i artikel 2, litra r, i transportforordningen, at et samlested kan betragtes som afgangssted, hvis afstanden mellem første pålæsningssted og samlestedet er under 100 km, eller hvis dyrene har været opstaldet, om muligt uden at være bundet, med strøelse og drikkevand i tilstrækkelige mængder i mindst seks timer inden tidspunktet for afgang fra samlestedet.

Kontrolleres en transport på vej til et samlested, som ligger mere end 100 km fra første pålæsningssted, kan henholdsvis transportørerne og eksportørerne nå at foranledige, at dyrene bliver opstaldet på samlestedet i mindst 6 timer og dermed undgå overtrædelse af § 7 i transportbekendtgørelsen. Det er imidlertid ikke i alle tilfælde muligt efterfølgende at kontrollere, om opstaldning rent faktisk finder sted, eller om dyrene straks omlæsses og videretransporteres, hvorved § 7 overtrædes.

Kontrolleres en transport på vej fra et samlested, kan det være vanskeligt at klarlægge, om de dyr, der er på den aktuelle transport, kommer fra en besætning under 100 km fra samlestedet eller kommer fra en besætning mere end 100 km fra samlestedet, og om dyrene i sidstnævnte tilfælde har opholdt sig på samlestedet i mindst seks timer. Det bemærkes i den forbindelse, at politiet ikke ud fra sundhedscertifikatet og de derpå anførte CHR-numre for de enkelte besætninger kan se, hvordan indtransporten til samlestedet er foregået. Der kan således være foregået en individuel transport fra hver besætning til samlestedet med mindre end

100 km mellem pålæsningssted og samlested, eller der kan være tale om én lang transport med opsamling undervejs med mere end 100 km mellem første pålæsningssted og samlestedet.

Side 2

Det er Rigspolitiets vurdering, at dyrene ved ankomst til samlestedet i vidt omfang læsses direkte over på eksportbilerne, som kører fra samlestedet umiddelbart efter pålæsning. Den samlede transporttid bliver således ofte 10-12 timer, når man lægger kørsel fra pålæsningsstedet til samlestedet og kørsel fra samlestedet til bestemmelsesstedet sammen, uden at der hermed er tale om en overtrædelse af transportbekendtgørelsens § 7.

Med venlig hilsen

Elsebeth Bitsch
vicepolitimester

Justitsministeriet
Dyrevelfærdskontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K

KONTOR FOR KEMISK
FØDEVARESIKKERHED,
DYREVELFÆRD OG
VETERINÆRE LÆGEMIDLER

Att.: Cristina Angela Gulisano

01.12.2008

J.nr.: 2008-20-293-01237/INLO/TINY/PESH

Justitsministeriets sagsnr. 2008-5415-0117, Anmodning om udtalelse om transport af udsættersøer

Justitsministeriet har ved brev af 29. august fremsendt følgende anmodning:

- Fødevarestyrelsen anmodes om en udtalelse om de kontrolmæssige erfaringer med § 7 i transportbekendtgørelsen (bekendtgørelse om beskyttelse af dyr under transport¹.)
- Fødevarestyrelsen anmodes derudover om en vurdering af, hvorvidt der efter styrelsens opfattelse veterinærfagligt er grundlag for at revidere den gældende regel om transport af udsættersøer.

Fødevarestyrelsens udtalelse

Fødevarestyrelsen mener fortsat ud fra en veterinærfaglig vurdering, at udsættersøer ikke er egnede til en samlet transport af længere varighed. Det har ikke været muligt at finde et veterinærfagligt grundlag til at fastsætte et konkret antal timer men det er imidlertid Fødevarestyrelsens vurdering at "længere varighed" er et tidsrum, der ikke væsentligt overstiger otte timer.

Desuden vurderer Fødevarestyrelsen ud fra erfaringer erhvervet gennem godt et års kontrolaktivitet, at anvendelsen af samlesteder, som den sker i dag ved længere opstaldning i forbindelse med transport af udsættersøer betyder, at dyrene udsættes for øget stresspåvirkning og fysiske ulemper.

Det er efter en samlet afvejning af dyresundhedsmæssige og dyrevelfærdsmæssige hensyn fortsat Fødevarestyrelsens opfattelse, at det ikke kan anbefales at forbyde, at udsættersøer omlæsses på samlesteder.

Det er imidlertid styrelsens opfattelse, at den reelle maksimale forsendelsestid fra transporten påbegyndes i afsenderbesætning til den afsluttes på bestemmelsesstedet (slagteriet) ikke bør udgøre mere end en forsendelse af "længere varighed" samlet set. Det bør for disse dyr undgås at den samlede tid dyrene er under transport til de når frem til slagteriet, ikke udgøres to af forsendelser af en "længere varighed", afbrudt af en hvileperiode som beskrevet i det følgende. Dette bør de relevante bestemmelser sikre.

Fødevarestyrelsen blev i december 2004 anmodet om bl.a. at tilkendegive, om der kan fastsættes kriterier, der kan afgrænse kategorier af dyr, herunder især udsættersøer, der kan anses som tilskadekomne dyr

¹ Bekendtgørelse nr. 1729 af 21. december 2006 om beskyttelse af dyr under transport.

eller dyr, som har fysiologiske skavanker eller undergår en patologisk proces. Styrelsen blev endvidere anmodet om at overveje om det kan anbefales at forbyde omlæsning af søer på et samlested.

Fødevestyrelsen svarede ved brev af 27. februar 2005 bilagt et notat om vurdering af dyrs transportegnethed, hvori forslag til kategorisering af udsættersøer fremgår, (notatet vedlægges).

Det konkluderedes herefter i notatet, at de ovenfor nævnte undersøgelser understøttede Fødevestyrelsens opfattelse af, at udsættersøer generelt kan betragtes som en kategori af dyr, der må anses som mindre robuste til at modstå de belastninger et længere transportforløb indebærer, og at udsættersøer derfor kan afgrænses som en kategori af dyr, der ikke kan anses som egnede til en længere forsendelse.

Med hensyn til omlæsning af søer på samlesteder fremgår det af notatet, at på- og aflæsning er de mest stressfulde hændelser under et normalt transportforløb, og at omlæsning af søer på et samlested derfor ud fra et rent dyrevelfærdsmæssigt hensyn bør undgås. Det påpeges, at søerne foruden stresspåvirkningen ved på- og aflæsning bliver udsat for en belastning ved ophold i ukendte omgivelser og ved evt. sammenblanding med fremmede søer.

Af hensyn til beredskabsmæssige hensyn, mener Fødevestyrelsen imidlertid at omlæsning er hensigtsmæssig.

Når det af smittebeskyttelseshensyn er hensigtsmæssigt at transportere søer via samlesteder, skyldes det, at dette dels minimerer risikoen for direkte kontakt mellem chauffører, der har været i kontakt med klovbærende dyr i udlandet og danske besætninger, dels minimerer risikoen for, at utilstrækkeligt rengjorte og desinficerede transportmidler, der kommer fra udlandet, kommer i direkte kontakt med danske besætninger.

Fødevestyrelsens kontrolmæssige erfaringer med anvendelsen af § 7 i transportbekendtgørelsen

Fødevestyrelsen foretager kontrol af søerne, når disse ankommer til samlestederne. Kontrollen foregår ved, at en dyrlæge står på rampen eller i umiddelbar nærhed af denne og kontrollerer dyrene, når de går af bilen. I forbindelse med, at Fødevestyrelsen skærpede transportegnethedsvurderingen af dyr på samlesteder og ved udførsel, blev det præciseret, at udsættersøer udgør en særlig fokusgruppe. Det følger heraf, at det skal indgå i vurderingen, om dyrene skal opstaldes eller ej.

Der stilles en række krav til dyrenes ophold på samlestedet, dels i bekendtgørelse om beskyttelse af dyr på samlesteder og andre samlinger af dyr (samlestedsbekendtgørelsen)², bekendtgørelse om omsætning af husdyr via samlesteder og eksportisolationsstalde³ og dels i transportforordningen, der anfører, at når dyrene skal hvile i minimum 6 timer på samlestedet, for at dette kan anses som afgangssted, skal disse dyr have adgang til tilstrækkelige mængder af drikkevand og strøelse. En række af kravene både i samlestedsbekendtgørelsen og transportforordningen har til formål at minimere den aggression, der opstår, når søer, der ikke i forvejen kender hinanden, sammenblandes.

² Bekendtgørelse nr. 674 af 14. juli 2003 om beskyttelse af dyr på samlesteder og andre samlinger af dyr, med senere ændringer.

³ Bekendtgørelse nr. 771 af 29. august 2001 om omsætning af husdyr via samlesteder og eksportisolationsstalde

Svin er sociale dyr, og de indretter sig både under naturlige forhold og under opstaldning efter en rangorden. Det betyder, at søer, der ikke kender hinanden, vil forsøge at etablere en rangorden, når de sammenblandes. I forsøget på at etablere rangordenen vil der forekomme aggressioner i større eller mindre omfang. I Den Videnskabelige Veterinære Komité's rapport "The welfare of intensively kept pigs" fra september 1997, der ligger til grund for EU's regler om gruppeopstaldning af drægtige søer, anbefales (anbefaling 73, side 145), at søerne kun holdes i systemer, der minimerer aggressionen mellem dyrene. For at opnå dette anbefales hensigtsmæssige fodringssystemer, adgang til rodemateriale såsom halm, mulighed for at undslippe og dermed undgå aggressioner fra andre søer som f.eks. rigelig plads eller skillevægge samt mulighed for isolation af visse søer.

Samlestedsbekendtgørelsen⁴ indeholder bestemmelser om bl.a. indretning og håndtering af dyr, der opholder sig på samlestederne. Bekendtgørelsen indeholder således bl.a. bestemmelser, der tilsigter, at dyrene ikke slås. Det følger af bekendtgørelsen, at der skal være særlige stier til isolation af syge, tilskadekomne eller aggressive dyr. Det fremgår endvidere af bekendtgørelsen, at hvis dyr opstaldes flokvis, skal der træffes foranstaltninger til at forhindre slagsmål, således at risikoen for, at dyr kommer til skade mindskes mest muligt.

De hidtidige erfaringer fra kontrollen støtter, at brug af rigelig halmstrøelse, øgede pladsforhold og isole-ring af særligt aggressive dyr kan reducere, men ikke fjerne, den stresspåvirkning dyrene udsættes for. Fødevarestyrelsen har ikke oplysninger om anvendelse af skillevægge på samlesteder, men på grundlag af erfaringer fra 5 % kontrollen i svinebesætninger, er det styrelsens vurdering, at disse vil have en aggression-dæmpende virkning.

Det er også erfaringen fra kontrollen, at søerne ikke altid hviler under de 6 timers ophold, og at der i øvrigt er stor forskel på, hvordan dyrene reagerer under opholdet. En del af søerne bruger tiden til at etablere nye rangordener, hvilket kan være fysisk og psykisk belastende for dem. Der er i forbindelse med kontrollen konstateret dyr, der er blevet så skadede eller anstrengte efter opholdet på samlestedet, at de ikke er egnede til videre transport på trods af, at de har været opstaldet under forhold, der skulle mindske aggressivitet blandt dem samt give hvile. Det er ikke registreret, hvor mange søer, der er tale om.

DMRI Consult gennemførte i 2007 en større undersøgelse af lange transporters indvirkning på forskellige aldersgrupper af svin. I den forbindelse video-overvågede man en sotransport, som varede i over 8 timer. Der blev optaget sekvenser af 1 minut med 9 minutters intervaller under hele transporten. Undersøgelsen viste at en meget stor del af søerne står op i de første 1-3 timer efter afgang⁵.

Fødevarestyrelsen har gjort tilsvarende observationer fra vejkontroller, hvor dyrlæger fra Dyrevelfærds-rejseholdet assisterer politiet. Når der ved disse kontroller er standset transportmidler med udsættersøer efter en til to timers kørsel, er det konstateret, at hovedparten af søerne står op. Det er ikke dyrlægernes indtryk, at søerne har rejst sig, fordi bilen er standset til kontrol. Dette indikerer, at udsættersøer skal kø-

⁴ Bekendtgørelse nr. 674 af 14. juli 2003 om beskyttelse af dyr på samlesteder og andre samlinger af dyr, med senere ændringer.

⁵ Investigation on pig transport for more than 8 hours in cold and warm weather conditions and of the requirements for ventilation during transport, Leif Christensen, Lars Blaabjerg, J. Hartung, July 24, 2007.

re i længere tid inden de lægger sig, og at deres bevægeapparat dermed i det tidsrum er udsat for en ekstra belastning ved at skulle stå og holde balancen under kørsel.

Fødevestyrelsens vurdering af, hvorvidt der efter styrelsens opfattelse veterinærfagligt er grundlag for at revidere den gældende regel om transport af udsættersøer

Som de foreliggende regler for området bliver anvendt i dag, betyder det, at samlesteder i et stort omfang anvendes som afgangssted. Antallet af søer der hviler for at samlestedet kan blive afgangssted varierer meget og afhænger af samlestedets og aftagerslagteriets beliggenhed. De anslåede tal på forskellige samlesteder varierer mellem 5 %-75 % af de dyr der tilføres samlesteder, med højeste procentsats på det sydligste samlested. Dette kan betyde, at udsættersøerne har en forsendelsestid til et samlested på op til 8 timer, dernæst et opstaldningsophold på mindst 6 timer for dernæst at transporteres yderligere 8 timer, altså en samlet tid undervejs på 22 timer. Der kan forekomme tilfælde, hvor der er tale om længere samlet tid undervejs, hvis hviletiden forlænges.

Udsættersøernes almene konstitution betyder, at de med stor sandsynlighed kan forudses at ville opleve en hurtigere og mere markant forringelse i deres transportegnethed under længere forsendelser sammenlignet med andre dyr. Dyrene er ofte fysiologisk nedslidte og mindre motorisk aktive end andre artsfæller, og de kan – som en række undersøgelser har understreget - have et svagere og mere sårbart bevægeapparat, der gør dem mindre robuste til at modstå belastninger, som de udsættes for undervejs: Transport, aflæsning, ophold på for dyret ukendte lokaliteter (samlesteder), sammenblanding med andre dyr og pålæsning er fysisk krævende og stressende for dyret. Jo længere dyrene er undervejs og jo flere fysiske påvirkninger, de udsættes for, jo større vil den samlede belastning være for dyrene.

For den typiske udsættersø til eksport sker der oftest tre sammenblandinger af søerne: På indtransportbilen, på samlestedet og på eksportbilen. Af- og pålæsning er de mest stressfulde hændelser under et normalt forsendelsesforløb. Et normalt forsendelsesforløb direkte til et slagteri omfatter imidlertid hverken omlæsning eller opstaldning på et samlested. Ud over stresspåvirkningen ved af- og pålæsning i forbindelse med omlæsning, bliver søer, der opstaldes udsat for en yderligere belastning, når de ved sammenblanding med fremmede søer vil forsøge at "genetablere" en rangorden.

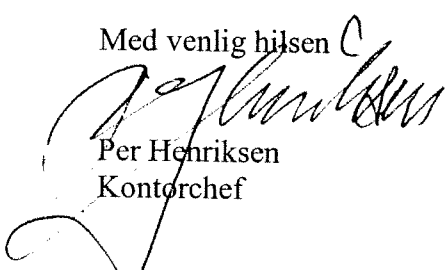
Det må i den sammenhæng slås fast, at det er en forudsætning for, at systemet med samlesteder som afgangssteder er dyrevelfærdsmæssigt forsvarligt, at søerne under opstaldningen i de mindst 6 timer har en reel mulighed for at hvile. Fødevestyrelsens nuværende kontrollerfaring viser som nævnt ovenfor, at rigelig halmstrøelse og øgede pladsforhold mindsker aggression blandt dyrene under 6-timers opholdet. Nogle dyr vil dog uagtet dette bruge en del af hviletiden til at etablere nye rangordener.

De kontrolmæssige erfaringer understøtter styrelsens veterinærfaglige vurdering om, at udsættersøer generelt kan betragtes som en kategori af dyr, der må anses som mindre robuste til at modstå de belastninger et længere transportforløb indebærer, og at udsættersøer derfor kan afgrænses som en kategori af dyr, der ikke kan anses som egnede til en forsendelse af længere varighed.

På grundlag af det dengang begrænsede erfaringsgrundlag udtalte Fødevarestyrelsen i juni 2007, at der med de nye regler samlet set var sket en forbedring. Det er fortsat styrelsens vurdering, at der samlet set er sket en forbedring i forhold til tidligere regler. På grundlag af de erfaringer, der indtil nu er indhøstet, er det imidlertid styrelsens opfattelse, at der ud fra et dyrevelfærdsmæssigt synspunkt bør ske en yderligere opstramning således at den samlede stresspåvirkning mindskes.

Det er imidlertid styrelsens opfattelse, at den reelle maksimale forsendelsestid fra transporten påbegyndes i afsenderbesætning til den afsluttes på bestemmelsesstedet (slagteriet) ikke bør udgøre mere end en forsendelse af "længere varighed" samlet set. Det bør for disse dyr undgås at den samlede tid dyrene er under transport til de når frem til slagteriet, ikke udgøres to af forsendelser af en "længere varighed", afbrudt af en hvileperiode som beskrevet ovenfor. Dette bør de relevante bestemmelser sikre.

Med venlig hilsen

Per Henriksen
Kontorchef

21.02.2005

J.nr.: 2005-20-293-00173 / BB

Notat
om
vurderingen af dyrs transportegnethed

Ved brev af 10. januar 2005 har departementet sendt en henvendelse af 21. december 2004 fra Justitsministeriet i hvilken Justitsministeriet anmoder om, at der iværksættes arbejder vedrørende vurderingen af dyrs transportegnethed. Justitsministeriets henvendelse var bilagt køreplan for iværksættelse af initiativer til forbedring af dyrs velfærd under transport, besvarelse af spørgsmål nr. 75 af 2. december 2004 fra Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, og notat om spørgsmål nr. 75 fra Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt om mulighederne for at skærpe reglerne for transport af dyr. Fødevarestyrelsen er på den baggrund anmodet om at iværksætte følgende:

- allerede nu at skærpe den konkrete vurdering af dyrs transportegnethed, og
- inden udgangen af februar 2005 at tilkendegive, hvordan der kan fastsættes kriterier, der afgrænser kategorier af dyr, der ikke kan anses for egnede til længere forsendelser, herunder især udsættersøer og evt. andre udsætterdyr, der kan anses som "tilskadekomne dyr" eller "dyr, som har fysiologiske skavanker eller undergår en patologisk proces". I den forbindelse skal det overvejes, om det efter en samlet afvejning af dyrevelfærdsmæssige og dyresundhedsmæssige hensyn kan anbefales at forbyde, at udsættersøer og eventuelt andre udsætterdyr omlæsses.

Skærpelse af den konkrete vurdering af dyrs transportegnethed

Fødevarestyrelsen har taget skridt til at arrangere en temadag for de dyrlæger ved fødevareregionerne, der i henhold til bestemmelserne i transportdirektivet¹ i forbindelse med transport af dyr, herunder især udsætterdyr foretager vurdering af, om dyrene er egnede til den påtænkte transport. Det er Fødevarestyrelsens opfattelse, at den mest hensigtsmæssige måde at instruere dyrlægerne er ved afholdelse af en temadag. Derved kan de forskellige problemstillinger gennemdrøftes og afklares, herunder med henblik på at opnå den størst mulige ensartethed i bedømmelsen regionerne imellem. Temadagen blev holdt den 9. februar 2005, og den er fulgt op med en drøftelse på veterinærchefmødet den 22. februar 2005. I forlængelse heraf er udarbejdet en meddelelse om skærpelse af transportegnethedsvurderingen af dyr på samlesteder og ved udførsel, meddelelsen vedlægges. Erhvervet (Landbrugsrådet, Landsudvalget for Svin, Danske Slagterier, Dansk Kvæg, Køddbranchens Fællesråd og Sammark) er inviteret til et orienteringsmøde den 4. marts 2005.

Det bemærkes, at vurderingen af, om et dyr kan anses for egnet til en given forsendelse, altid vil indebære skøn. Der er tale om en helhedsvurdering, hvor en række forhold tages med i betragtning, herunder især dyrets aktuelle tilstand, forsendelsens længde, transportformen, om dyret skal omlæsses undervejs og forholdene under forsendelsen, f.eks. meget varmt og fugtigt vejr. Det skal understreges, at det er af stor betydning for vurderingen af dyrs transportegnethed, at der kan afsættes den fornødne tid til at undersøge dyrene under rolige og optimale forhold. Fødevarestyrelsen finder det derfor væsentligt, at der i forbindelse med skærpelsen fastsættes yderligere bestemmelser om indretning af samlesteder, således som det også fremgår af Justitsministeriets notat af 14. december om spørgsmål nr. 75 fra Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt om mulighederne for at skærpe reglerne for transport af dyr.

Afgrænsning af kategorier af dyr, der ikke kan anses for egnede til længere forsendelser

Ved vurderingen af, om det er muligt at afgrænse hele kategorier af dyr, er lagt til grund, om disse dyr generelt som kategori kan anses for "tilskadekomne dyr" eller "dyr, som har fysiologiske skavanker eller undergår en patologisk proces" i en sådan grad, at de som kategori ikke kan anses som egnede til længere forsendelser.

¹ Rådets direktiv 91/628/EØF af 19. november 1991 om beskyttelse af dyr under transport og om ændring af direktiv 90/425/EØF og direktiv 91/496/EØF med senere ændringer

Udsætterdyr udgør i denne sammenhæng en særlig fokusgruppe, idet disse dyrs konstitution tilsiger, at de med stor sandsynlighed kan forudses at ville opleve en hurtigere og mere markant forringelse i deres transportegnethed under længere forsendelser sammenlignet med andre dyr. Udsætterdyr har ofte haft et opslidende og belastende produktionsforløb. Dyrene er ofte fysiologisk nedslidte og mindre motorisk aktive end andre artsfæller, og de kan derfor have et svagere og mere sårbart bevægeapparat, der gør dem mindre robuste til at modstå belastninger, som de udsættes for under transport. Transport, aflæsning, ophold på for dyret ukendte lokaliteter (samlesteder), sammenblanding med andre dyr og pålæsning er fysisk krævende og stressende for dyret. Belastningen vil alt andet lige øges jo længere forsendelsen varer. Hvis dyret ikke har en vis robusthed, er der risiko for, at det ikke vil kunne tåle en sådan samlet belastning. Disse udsætterdyr kan som kategori næppe betegnes som "tilskadekomne", men nærmere som "dyr, som har fysiologiske skavanker eller undergår en patologisk proces".

På denne baggrund er der foretaget en vurdering af udsættersøer og udsætterkøer. Vurderingen er foretaget på grundlag af praktiske erfaringer og de offentliggjorte undersøgelser, som det med den forholdsvis korte tidsfrist har været adgang til. Fødevarestyrelsen finder ikke at have tilstrækkeligt grundlag til for nærværende at foretage en vurdering vedrørende heste, får og geder. Der har heller ikke været grundlag for en vurdering for så vidt angår udsætterorner, disse er imidlertid antalsmæssigt få, og de skal i henhold til gældende regler transporteres for sig selv.

Udsættersøer

Der udføres årligt ca. 140.000 søer inkl. orner til slagting i udlandet, typisk Tyskland. Dette betyder en forsendelse af en noget længere varighed. Ud fra oplysninger på ruteplaner vil nogle forsendelser vare op til 10 – 12 timer, medens andre typisk er på 18 – 20 timer i begge tilfælde inkl. ophold på et samlested. Der er tale om dyr, der af den ene eller den anden årsag udsættes efter et kortere eller længere produktionsforløb.

I flere undersøgelser, der belyser årsager til, at søer udsættes, angives problemer i bevægeapparatet som den hyppigste årsag til, at søerne aflives i besætningen, medens reproduktionsproblemer og dårlige moderegenskaber angives som de hyppigste årsager til, at søer udsættes til slagting. I en dansk undersøgelse tegnede skader/benproblemer (59 %) sig som den pri-

mære årsag til aflivning. Som årsag til slagting tegnede reproduktionsproblemer (28 %) og dårlige moderegenskaber (25 %) sig som det hyppigst forekommende, medens sygdom og skader blev registreret som årsag i 14 % af tilfældene. Af de søer, der indgik i undersøgelsen blev 78 % slagtet, 11 % blev fundet døde, 10 % blev aflivet og en % var registreret som solgt. Undersøgelsen er baseret på driftslederens registreringer af den primære årsag, det kan således formentlig ikke udelukkes, at en del af de søer, der er udsat på grund af reproduktionsproblemer eller dårlige moderegenskaber tillige har haft problemer i bevægeapparatet i en eller anden grad. Det faktum, at skader/benproblemer er en væsentlig årsag til aflivning af søer kunne være til støtte for denne antagelse. I en anden dansk undersøgelse, der dog kun omfattede tre besætninger, blev der fundet forandringer i bagbenene hos ca. 80 % af søerne i to af besætningerne. I samme besætninger var der registreret ømbenethed/halthed hos henholdsvis ni og 23 % af søerne. Uanset, at det kun er hos en mindre del af søerne, der er registreret ømbenethed/halthed kan det ikke udelukkes, at belastningen under en længere forsendelse vil være disponerende for, at tilstanden kan udvikle sig til ømbenethed eller egentlig halthed.

De undersøgelser der er lagt til grund angiver specifikke forhold som årsager til, at søerne udsættes, der synes ikke ud fra en velfærdsmæssig betragtning af være foretaget en vurdering af dyrenes generelle almenbefindende efter en tid i et intensivt produktionssystem.

Fødevarestyrelsen modtager ikke oplysninger om søernes tilstand ved ankomst til det udenlandske slagteri. Det har ikke været muligt at etablere en sådan ordning trods flere danske initiativer bl.a. under det danske formandskab. Der blev imidlertid i 2001 foretaget en undersøgelse, der sammenlignede forhold for søer, som et dansk slagteriselskab foranstaltede slagtet i udlandet med søer slagtet på selskabets egne slagterier i Danmark. Undersøgelsen viste blandt andet 3,5 gange så høj transportdødelighed blandt de eksporterede søer i forhold til søer slagtet i Danmark, derimod var dødelighed efter ankomst større på danske end på tyske slagterier, dog således, at den samlede dødelighed stadig var 2,4 gange større for de eksporterede søer end for søer slagtet i Danmark. Endvidere viste sammenligningen, at kassationsprocenten var noget højere på danske end på tyske slagterier. De eksporterede søer blev slagtet på to slagterier henholdsvis 380 km og 445 km syd for Padborg. Hertil skal lægges den foregående transport i Danmark inklusiv omlæsning på et samlested. Til sammenligning oplyste slagteriselskabet, at søer til slagting på egne slagterier i Danmark gennemsnitlig blev transporteret ca. 110 km. På baggrund af oplysninger fra fødevareregionerne må det antages, at forsendelsestiden for de søer, som undersøgelsen omfatter, lå på ca. 10 – 12 timer. En del af de søer, der

eksporteres vil, jf. ovenstående have en noget længere forsendelsestid, dødeligheden for disse kendes ikke.

Dødelighed må anses for en meget grov velfærdsparameter, men den må kunne anvendes som en - igen grov - indikator for, hvordan dyrene påvirkes under forsendelse.

Uanset at de ovenfor refererede undersøgelser kan forekomme at være et spinkelt grundlag, understøtter de alt andet lige efter Fødevarestyrelsens opfattelse, at udsættersøer generelt kan betragtes som en kategori af dyr, der må anses som mindre robuste til at modstå de belastninger et længere transportforløb indebærer, og at udsættersøer derfor kan afgrænses som en kategori af dyr, der ikke kan anses som egnede til en længere forsendelse.

Når en hel gruppe af dyr såsom udsættersøer kategoriseres som ikke egnede til en længere forsendelse, kan det ikke udelukkes, at kategoriseringen også kommer til at omfatte dyr, der egentlig var egnede. Fødevarestyrelsen har derfor vurderet om nogle grupper af udsættersøer kunne undtages fra den generelle betragtning om ikke at være egnede til længere forsendelser. Det har været overvejet om unge søer, der udsættes efter ganske få kuld kunne undtages. Imod dette taler resultaterne fra en udenlandsk undersøgelse, der angiver, at næsten 55 % af søer, der udsættes som følge af problemer i bevægeapparatet, kun havde fået fra nul til to kuld. På baggrund af praktiske erfaringer har det været påpeget, at søer fra frilandsbesætninger og økologiske besætninger synes at være i bedre konstitution og mere mobile end andre søer. Det har imidlertid ikke inden for den givne frist været muligt at tage endelig stilling til, om disse dyr kunne undtages. En evt. undtagelse af disse grupper må også give anledning til etiske overvejelser.

Udsætterkøer

Kvæg adskiller sig fra svin ved at blive slagtet i Danmark. Kvæg, herunder udsætterkøer transporteres enten direkte fra besætning til slagteri eller fra besætning via et samlested (traditionelt marked) til slagteri i Danmark. Med hensyn til udsætterkøer er der tale om dyr, der af den ene eller anden grund udsættes efter et kortere eller længere produktionsforløb.

Det har ikke været muligt at identificere nyere danske undersøgelser over udsætterårsager, men en engelsk undersøgelse viste, at 5,6 % af udsætningerne skyldes problemer i bevægeapparatet. En fransk undersøgelse over udsætterårsager for sortbrogede køer, der inddelte ud-

sætningsårsagerne i otte grupper viste, at reproduktionsmæssige årsager tegnede sig for ca. 28 %, lav mælkeydelse for ca. 16 %, yverlidelser for ca. 12 % medens halthed eller ben-/klovdefekter kun tegnede sig for 2,7 % og akut (ulykker, alvorlig sygdom) udsætning for 3,9 %. Samme forfattere angiver i et andet arbejde, at køer, der blev udsat på grund af problemer i bevægeapparatet, ulykker eller sygdom bortset fra reproduktions- og yverlidelser havde en lavere slagtevægt. Det angives, at haltheders effekt på udsætning falder, når der korrigeres for mælkeydelse, da en del af effekten medieres gennem et fald i mælkeydelse. Dette indikerer, at der kan være en indirekte (smertemedieret) effekt af halthed på mælkeydelse via reduceret foderoptagelse og/eller –udnyttelse. En undersøgelse over dødeligheden (død eller aflivning) blandt danske malkekøer viste en stigende dødelighed – fra 1,8 % i 1990 til 3,6 % i 1999. Dødeligheden er størst blandt ældre køer. Som årsag angives i 25 % af tilfældene klov-/lemmelidelser. Fra slagteriside er peget på afmagrede køer som et stigende problem, om end der er tale om få dyr. Det oplyses, at en del afvises allerede ved det levende syn, og at af dem, der kasseres ved post mortem kontrollen, har de fleste kronisk tarmbetændelse, formentlig forårsaget af paratuberkulose.

Det grundlag, der har kunnet tilvejebringes inden for den givne frist, er efter Fødevarestyrelsens opfattelse for spinkelt til, at hele gruppen af udsætterkøer kan afgrænses som ikke egnede til længere forsendelser. Styrelsen finder derimod anledning til at overveje tiltag overfor gruppen af magre dyr. Der synes jf. ovenstående at være en sammenhæng mellem lidelser i bevægeapparatet og andre sygdomsproblemer end reproduktions- og yverlidelser og lav vægt af slagtekroppen, den største interesse ud fra et velfærdsmæssigt synspunkt må derfor samle sig om denne gruppe. Erfaringer fra samlesteder (traditionelle markeder) indikerer da også, at magre kreaturer har en konstitution, der tilsiger, at de med stor sandsynlighed kan forudses, at ville opleve en hurtigere og mere markant forringelse i deres tilstand under transport end andre kreaturer, selv over kortere strækninger. Bedømmelsen af om et kreatur har tilstrækkelig muskelfylde til at kunne transporteres over en given strækning er vanskelig, og der vil være individuelle forskelle. Det er imidlertid Fødevarestyrelsens opfattelse først og fremmest på baggrund af praktiske erfaringer, at magre kreaturer generelt kan afgrænses som en kategori af dyr, der ikke kan anses for egnede til længere forsendelser. For nærværende vil styrelsen kategorisere magre kreaturer som dyr, der har skarp ryggrad, fremtrædende ribben, markerede bækkenknogler og intet fedt omkring haleroden. Det er styrelsens opfattelse, at disse dyr alene er egnede til korte forsendelser af få timers varighed, endvidere er det styrelsens opfattelse,

at de ikke kan anses for egnede til at modstå den belastning, som en af- og pålæsning på et samlested indebærer.

Evt. forbud mod at udsættersøer og eventuelt andre udsætterdyr omlæsses

Mange undersøgelser har vist, at af- og pålæsning er de mest stressfulde hændelser under et normalt forsendelsesforløb. Ud fra et rent dyrevelfærdsmæssigt synspunkt bør omlæsning af udsætterdyr derfor undgås, ud over stresspåvirkningen ved af- og pålæsning bliver dyrene ved omlæsningen også udsat for en belastning ved ophold i ukendte omgivelser og ved evt. sammenblanding med fremmede søer.

Det er imidlertid Fødevarestyrelsens opfattelse, at omlæsning af dyr til eksport på samlesteder har stor betydning for forebyggelse af indslæben af alvorlige smitsomme husdyrsygdomme, idet samlestederne effektivt bryder en eventuel smittekæde mellem udenlandske og de danske besætninger.

Baggrunde for at benytte samlesteder er dels, at dette minimerer risikoen for direkte kontakt mellem den udenlandske chauffør og den danske besætning, samt minimerer risikoen for, at utilstrækkelig rengjorte transportkøretøjer, der kommer fra udlandet, kommer direkte til danske primærbesætninger. Et af de væsentligste forebyggende tiltag ved at lade udførsel ske over samlesteder, er brug af "alt ind - alt ud" princippet kombineret med grundig rengøring og desinfektion.

Risiko for uforvaret at indslæbe smitstof til danske besætninger er størst, såfremt udenlandske dyr er smittet, men hvor sygdommen endnu ikke er påvist (inkubationsfasen), eller når der er tale om sygdomsvarianter med svage kliniske symptomer (subkliniske infektioner), idet dyrene i denne periode kan udskille store mængder smitstof. Dette smitstof vil uforvarende kunne indslæbes til Danmark dels i forbindelse med brug af ikke tilstrækkeligt rengjorte køretøjer, dels såfremt den udenlandske chauffør bære smitstof på tøj, støvler m.v..

Når sygdommen er blevet påvist vil de enkelte EU lande være pligtige til at nedslå smittede dyr og lægge overvågnings- og beskyttelseszoner på henholdsvis 10 og 3 kilometer omkring de smittede besætninger. Det vil ikke være muligt at føre levende dyr ud af disse zoner undta-

gen direkte til slagting, ligesom der vil være stærkt øgede krav til desinfektion af vogne der har været inde i zonerne.

Udenlandske transportkøretøjer må i dag køre ud til primærbesætningerne, men der er i bekendtgørelsen om rengøring og desinfektion af transportmidler m.v. til klovbærende dyr samt om afhentning af klovbærende dyr² fastsat strenge krav om rengøring og desinfektion samt godkendelse heraf i hvert enkelt tilfælde. Kravene om desinfektion og rengøring har til formål at bryde smittekæden fra udlandet til danske besætninger. Erfaringerne viser imidlertid, at dette er sværere at kontrollere og derfor mindre effektivt end, når samhandel sker via et samlested.

En del besætninger er imidlertid ikke i stand til at levere et så stort antal dyr, at de kan udgøre en hel sending. Der er derfor behov for at opsamle dyr fra flere besætninger. Såfremt den udenlandske lastbil er utilstrækkelig rengjort og kommer fra en endnu ikke kendt smittet besætning, vil smitten således kunne introduceres i flere danske besætninger på en gang. For at minimere denne risiko er de nuværende danske regler således, at de lastbiler, der opsamler dyr i danske besætninger, enten er lastbiler, der ikke har været i kontakt med udlandet eller biler, der efter kontakt med udlandet har gennemgået en godkendt rengøring og desinfektion, jf. ovenstående.

Når dyr er opsamlet fra et antal besætninger kører lastbilen til samlestedet, hvor dyrene læsses af ved ramper, der er beregnet til indtransport af dyr, og hvortil der kun ankommer biler fra danske besætninger. Dyrene passerer så gennem samlestedet og pålæsses straks eller efter ophold andre biler, der skal transportere dem til udlandet. Pålæsningen sker ved ramper, der er adskilt fra indtransportramperne. De biler, der kører i danske besætninger, er således adskilt fra biler, der kører til udlandet.

Et eksempel på, hvor det ikke lykkedes at bryde smittekæden er, da der i 1997-98 udbrød svinepest i Holland. Svinepesten ramte 429 besætninger og resulterede i nedslagning af 11 mio. svin. Kilden til dette store udbrud var en lastvogn, som transporterede svin direkte fra en hollandsk svineproducent til en tysk besætning. Den tyske besætning viste sig at være i inkubationsfasen for klassisk svinepest, hvor der sker stor udskillelse af smitstof, uden at der er klare

² Fødevarestyrelsens bekendtgørelse nr. 773 af 29. august 2001.

kliniske symptomer. Lastbilen blev ikke tilstrækkeligt desinficeret, før den igen kørte direkte tilbage til en hollandsk besætning, som blev smittet med sygdommen.

Det forebyggende veterinære beredskab, som skal sikre, at der ikke indslæbes alvorlige smittesomme husdyrsygdomme til Danmark, vil blive alvorligt svækket såfremt al omlæsning af udsætterdyr via samlesteder forbydes, og afhentningen af dyrene så i stedet sker direkte fra de danske besætninger.

For at hindre en svækkelse af det forebyggende veterinære beredskab er det altafgørende, at såfremt samlesteder i Danmark forbydes, skal der samtidig sættes en stopper for eksport direkte fra danske besætninger til udlandet, ved brug af udenlandske vogne eller danske vogne, der har kørt i udlandet indenfor 48 timer. Regler, der vil forbyde eksport direkte fra besætningerne, vil formentlig være i strid med EU reglerne.

Det er på grundlag af ovenstående Fødevarestyrelsens opfattelse, at det efter en samlet afvejning af dyrevelfærdsmæssige og dyresundhedsmæssige hensyn ikke kan anbefales at forbyde, at udsættersøer og andre udsætterdyr, dog undtagen kategorien ”magre kreaturer”, jf. ovenfor omlæsses.

Birte Broberg